

El precursor en la frontera

XULIO RICARDO TRIGO

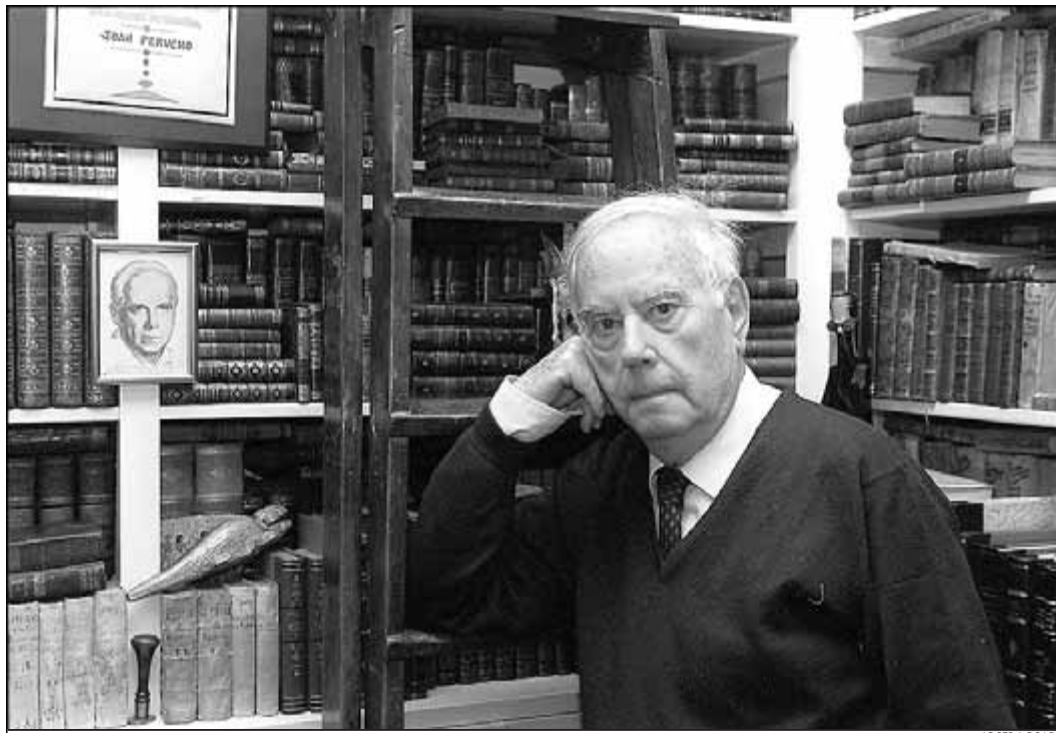
ASSAIG

Joan Perucho,
Fulls de les fronteres
(Entre Gandesa i Alcanyís).
CENTRE D'ESTUDIS DEL BAIX-ARAGÓ.
Alcanyís, 2003.

Si algú d'entre els lectors ha conegut de prop Joan Perucho deu saber de la importància que atorgava a les històries d'aparença petita, a les dades ocultes, als personatges rescatats de l'oblit. En altres ocasions l'hem qualificat de col·leccionista d'instant, i els instant són fruit d'una fantasia, natural o humana, però sempre necessiten la influència de l'art, sobretot si volen conjugar el món particular de cada dia amb l'ànima d'universalitat que demana la història. A hores d'ara podem afirmar que l'escriptor era un virtuós del significat, sabia distingir les perles amagades que l'ésser humà va dipositant als meandres del temps. D'això fins fa molt poc se'n deia erudició. Però l'erudició, tal com l'entenia Perucho, o els seus amics Cunqueiro i Luján, es veu amenaçada pel potencial d'informació que ens ofereix la societat actual.

Ens podríem plantejar quina funció estan cridats a desenvolupar els erudits en una època enlluernada per la galàxia Internet. Quan podem accedir en pocs segons al museu Xul Solar, de l'Argentina, i sentir el batec de Sant Petersburg a través d'una *webcam*, ens pot semblar supèrflua l'existència d'escriptors que dediquen la seva vida a omplir de sentit tantes dades aïllades. Es fa evident també un altre tipus d'anàlisi, veure l'erudició com a precursora d'una època de nou enciclopèdisme, una època en què podríem reunir tots els elements al saló de casa nostra per satisfer les necessitats de coneixement de l'ésser humà.

En la literatura catalana tenim la

EL POETA I NARRADOR JOAN PERUCHO VA EXERCIR DE JUTGE A GANDESA

La importància de Joan Perucho dins la literatura catalana es farà més evident amb el pas dels anys

sort de comptar amb una bona colla d'escriptors que, prop o lluny del periodisme, han sabut treure profit de la seva curiositat. T.S. Eliot deia que en el mateix instant de perdre la curiositat hom podria morir; tal vegada ha arribat el moment d'elevat aquesta troballa personal a l'estat de categoria filosòfica. La curiositat s'emparenta amb el coneixement; el curiós va més enllà de la superfície, necessita incorporar

l'objecte de la seva recerca a l'imaginari particular, i hi ha poques eines més útils que l'escriptura per apropiarse al significat intern de les coses.

La curiositat de Joan Perucho es va estendre per territoris molt diversos, però potser des del punt de vista del lector català les seves lletres viatgeres es poden considerar peces indisociables de la nostra història cultural. Llibres com *Fulls de les fronteres* (Entre Gandesa i Alcanyís) ajuden a percebre de manera distinta una obra de magnitud notable, sovint marcada per la immediatesa del periodisme. Es pot parlar d'una antologia que aplega bona part dels textos sobre les terres més occidentals de Catalunya: Gandesa, Calaceit, Mequinensa, Alcanyís i els paisatges de les terres de l'Ebre com a protagonistes. L'autor va exercir com a jutge de Gandesa i els seus horitzons es van integrar amb naturalitat dins la seva obra.

Des del conjunt de textos que va escriure al voltant d'aquests espais és possible resseguir totes les seves obsessions. Hi trobem el gust per la gastronomia, la crida del fantàstic, la recerca d'episodis i personatges que serveixen per construir les petites històries de la història. Hi va escriure també força sobre els amics, als quals contava sempre les seves dèries, artistes com ara Picasso, Romà Vallès, Ràfols-Casamada i nombrosos representants del gremi de les lletres. També periodistes, estudiosos, cuiners –com ara el prodigi culinari de l'Enric Alcalà i la seva dona a la Fonda Alcalà de Calaceit–, o senzillament sensacions viscudes arran dels seus múltiples viatges per la zona, d'on naixien textos de gran bellesa.

S'ha parlat molt de les autèntiques aptituds literàries de Joan Perucho. S'ha dit que no sempre la forma era la més adient per convertir el fons en literatura amb majúscules. Però també és cert que, com l'obra d'un altre il·lustre

escriptor i periodista, Álvaro Cunqueiro, els escrits del nostre autor anaven sovint a la recerca de lectors actius, capaços de configurar la pròpia història amb els materials que Perucho regalava amb enorme generositat. Hi ha una actitud inequívocament literària en l'elecció dels temes, en la composició dels seus llibres, en la mirada curiosa, àgil i colorista que sempre l'acompanya. Perucho, que va obrir un seguit de camins poc transitats a casa nostra, tal com ha passat en bona mesura amb Pla, Fuster i Gaziol, té una importància dins la literatura catalana que es farà més evident amb el pas dels anys. Sobretot si crítics i estudiosos s'esforcen a destriar aquells elements que la fan irreplicable. Mentrestant, qualsevol incursió per part dels lectors serà com un mirall de la sorpresa i la curiositat que ell mateix sentia per les coses del món.

Periodisme o literatura?

MELCION MATEU

ASSAIG

Quim Monzó,
Catorze ciutats comptant-hi Brooklyn.
QUADERNS CREMA. Barcelona, 2004.

Quim Monzó ha anat reparant des de fa anys les seves forces entre l'activitat estrictament literària –novel·les, contes– i la periodística –premsa, ràdio i televisió–, fins a tal punt que de vegades és difícil de decidir on comencen i on acaben l'escriptor i el personatge mediàtic (al capdavall, condició *sine qua non* de tot escriptor d'èxit popular). Els articles recollits a *Catorze ciutats comptant-hi Brooklyn* ens ofereixen una vegada més una mostra del Monzó periodista, que en els seus millors moments

no queda gaire lluny del Monzó narrador, tot i que una cosa és clara: si com a contista, Monzó ocupa un lloc indiscutible en el panorama actual de la literatura catalana, amb dotzenes d'imitadors, com a articulista s'inscriu en una tradició ben assentada en català, la del *cronista de la quotidianitat*, amb els seus alts i baixos, els seus moments inspirats i els moments que senzillament es dedica a complir amb les seves obligacions contractuals.

Perquè en bon principi –com tot el que s'escriu en les pàgines d'un diari, començant per aquest suplement– els articles de fons o d'opinió pertanyen a un gènere efímer, destinat en la majoria de casos a acabar en una paperera de reciclatge o a protegir el trespol acabat de fregar. Hi ha, és clar, articulistes que passen a la història com a tals: un Mariano José de Larra, un George Orwell (a qui, per cert, Monzó

confon amb Aldous Huxley en l'article *Una guerra a la recerca de nom*; fou Orwell i no Huxley el creador del *newspeak*, i deixà constància de la seva preocupació per la corrupció del llenguatge en mans de polítics, periodistes i crítics literaris en un esplèndid article que no he vist traduït: *Politics and the English Language*). I hi ha, d'altra banda, escriptors que per necessitat o per vocació comencen o acaben fent d'articulistes. És molt possible que Monzó pertanyi a aquest segon grup, conreant un tipus d'article, l'apunt del natural o el costumisme de la modernitat, que en el nostre context té una tradició totalment establerta, i que va de Pla a Espinàs, passant per molts altres.

Per tot això no deixa d'haver-hi un cert oportunisme editorial –Sant Jordi a la vista– en la publicació d'un nou recull d'articles de Monzó, alguns tan propers que molts dels seus lectors tin-

dran present encara l'original castellà publicat a *La Vanguardia*. A *Catorze ciutats comptant-hi Brooklyn*, Monzó es passeja per Praga i per Bucarest després de la caiguda del Mur de Berlín; recorre els aeroports d'algunes capitals europees (només els aeroports, sense fer-hi parada i fonda); fa de turista –com un *guiri*– per Barcelona; fa un tomb per Jerusalem i Tel Aviv i fa una estada a Nova York tot just esfondrades les Torres Bessones. L'era de la mundialització no és un obstacle perquè Monzó s'afanyi a mostrar-nos les diferències que caracteritzen tots aquests llocs, per molt impersonals que puguin semblar a primera vista.

Potser els articles més interessants són els que ens resulten més distants en el temps –publicats el 1989 i el 1990 al *Diari de Barcelona*–, o aquells en què Monzó utilitza la tècnica narrativa talment com si es tractés d'un conte protagonitzat per ell mateix, com els escrits a Israel. Són els moments que el Monzó brillant, irònic i amb tendència a l'autoparòdia es desdobra com a autor i personatge del seu relat de cada dia, els moments que les observacions agudes el salven de caure en la banalitat de simplement retratar allò que ens és, encara, massa proper, massa familiar.